

Opettaja, tervetuloa tutustumaan Finlaysoniin! Näyttely seuraa Tammerkosken rannalle syntyneen tehtaan kehittymistä Pohjoismaiden suurimmaksi teollisuusyritykseksi ja lopulta sen sopeutumista uuteen, savupiipputeollisuuden jälkeiseen aikaan.

Näyttelyyn suunnitellut tehtävät harjoittavat mm. syyn ja seurauksen ymmärtämistä, joka on oleellinen osa historiallista ajattelua. Tiedonhakutehtävissä harjoitetaan tiedonhakutaitoa, joka on mainittu esimerkiksi LOPS:n (2019) historian oppiaineen yleisissä tavoitteissa.

1) Milloin Tampere perustettiin? Miksi Suomen teollisuus keskittyi alkuvuosina Tampereelle?

Tampereen perusti Ruotsin kuningas Kustaa III, 1.lokakuuta 1779. Tampere oli suunniteltu kauppapaikaksi hyvien liikenneyhteyksien vuoksi, ja Tammerkosken vesivoima olikin syy myös siihen, että Tampereen punatiiliset tehtaot rakentuivat kosken rantaan.

Tiedonhaku!
Esimerkiksi
kännykän avulla.

2) Mitkä kansainväliset tapahtumat vaikuttivat siihen, että Suomesta tuli osa Venäjän keisarikuntaa?

Ruotsin valta-aseman heikentyminen 1700-luvun aikana: Suomi oli osa Ruotsia. Napoleonin sodat muuttivat Euroopan karttaa ja Napoleon solmi Tilsitin sopimuksen Venäjän keisari Aleksanteri I kanssa vuonna 1807. Venäjän tuli sopimuksen mukaan liittää Ruotsi osaksi Britannian mannermaasulkua, ja Ruotsin kieltäytyessä Venäjä hyökkäsi Suomeen. Suomen sota käytiin 1808–1809, ja sen päätyttyä Suomi liitettiin autonomiseksi osaksi Venäjän keisarikuntaa.

3) Mikä Englannista alkunsa saanut ilmiö vaikutti ihmisten elämään, yhteiskuntaan ja ympäristöön enemmän kuin mikään muu aikaisemmin?

Teollistuminen tai teollinen vallankumous vaikutti ihmisten elämään, yhteiskuntaan ja ympäristöön enemmän kuin mikään muu aikaisemmin. Höyrykoneen keksiminen, siirtyminen fossiiliisiin polttoaineisiin ja tekstiiliteollisuuden mekanisoituminen tehostivat tuotantoa. Maaseudulta ja omavaraistaloudesta siirryttiin palkkatyöhön kaupungin tehtaisiin. Syntyi uusi teollisuustyöväenluokka, mikä nosti pintaan uusia sosialistisia aatteita. Muutos alkoi 1700-luvun lopulla Pohjois-Englannin tekstiilitehtaista ja levisi seuraavan vuosisadan alkupuolella muualle Eurooppaan ja myös muille tuotannon aloille.

4) Venäjän keisari Aleksanteri I myönsi James Finlaysonille privilegioita, jotka on merkitty privilegiokirjaan (1820). Mikä on privilegio, ja mitä niihin kuului?

James Finlaysonin anoi syksyllä 1819 suuria privilegioita eli erioikeuksia tulevalle tehtaalleen. Venäjän keisari Aleksanteri I puolsi hakemusta ja privilegiot myönnettiin 10.5.1820. Ne muodostivat tehtaan toiminnan kulmakiven. Oikeuksiin kuului mm. ilmainen maa-alue Tampereen kaupungista, yksinoikeus Tammerkosken yläputouksen länsirantaan, uskonnonvapaus ja vapautus

sotilaspalveluksesta tehtaalle töihin muuttaville ulkomaalaisille sekä laajat tulliedut. Privilegioiden lisäksi Finlayson sai pyytämättä 30 000 ruplan lainan valtiolta. Sopimusehtoja oli yksi: jos toimintaa ei saataisi käyntiin kuudessa vuodessa, myönnetyt erioikeudet raukeaisivat.

- 5) Skotlantilainen James Finlayson perusti nimeään kantavan tehtaan Tammerkosken rantaan vuonna 1820. James Finlayson kuitenkin möi tehtaan eteenpäin uusille omistajille jo 1830-luvulla, ja uusien omistajien myötä tehdas kasvoi Pohjoismaiden suurimmaksi teollisuuslaitokseksi. Miksi nykyään tunnetaan Finlaysonin tehdas, eikä uusien omistajien mukaan Nottbeckien, Rauchien tai Wheelereiden tehdasta?**

Perustajan nimi jäi elämään yrityksen nimessä, Finlayson & Co., sillä uudet omistajat halusivat siten turvata privilegioiden siirtymisen itselleen

- 6) Miten kaksipäinen kotka liittyy Finlaysoniin?**

Tampereen teollisuuden synty ja kasvu perustuivat Venäjän markkinoihin. Finlaysonin puuvillatehdas sai Pietarissa, Venäjän teollisuusnäyttelyssä 1870 merkittävän tunnustuksen: se sai luvan käyttää tuotteidensa laaduntakeena keisarillista kaksipäistä kotkaa. Kotkapatsas valvoi kulkijoita Finlaysonin Katuvapriikin ulkoseinällä suurlakkoon, vuoteen 1905 saakka.

- 7) Finlaysonin toiminta oli alun perinkin globaalia. Mikä kaikki Finlaysonin tehtaalla oli kansainvälistä ja mikä suomalaista?**

Raaka-aine eli puuvilla tuotiin Amerikasta Liverpoolin puuvillamarkkinoiden kautta Tampereelle. Lankaa ja kankaita valmistettiin täällä englantilaisten mallien ja asiantuntijoiden avulla. Vaikka ulkomaalaisten osuus tehtaalla oli pieni, heidän merkityksensä työn suunnittelijoina ja johtajina oli ratkaiseva. Työntekijät sentään olivat suomalaisia. Vaikka yrityksen virallinen kieli oli saksa, tehtaalla puhuttiin myös englantia, ruotsia ja suomea. Alkuun Finlaysonin tuotteet myytiin Pietariin.

- 8) 1800-luvulla laki määräsi työnantajat huolehtimaan työläisistään. Finlaysonin tehdas tarjosi työntekijöilleen paitsi asuntoja ja vapaa-ajanviettotapoja, mutta myös esimerkiksi koulun, päiväkodin ja sairaalan. Kuka nämä palvelut nykyään tarjoaa ihmisille?**

Työolot ja palkat olivat 1800-luvulla Finlaysonilla, kuten muissakin tehtaissa, nykyisiin verrattuina kehnot ja työajat pitkät. Tehtaaseen pääsy avasi kuitenkin mahdollisuuden elintason nousuun ja itsenäiseen elämään. Suomen suurin tehdas huolehti palveluista, joista myöhemmin tuli verovaroin ylläpidettyjä, ja hallitsi työläisten elämää myös vapaa-ajalla.

- 9) Finlayson on tunnettu monista tuotteistaan ja kankaistaan. Etsi näyttelystä kaksi tunnettua tuotetta ja kaksi kangasta.**

Muutamia tunnetuimpia kankaita alla. Tunnetuimpia tuotteita ovat mm. esiliinat, huivit, petivaatteet, pyyhkeet, sisustuskankaat, vaatteet

Tiedonhaku!
Esimerkiksi
kännykällä.

10) 1970-luvulla elettiin öljykriisin aikaa, miksi se alkoi? Miten se vaikutti Finlaysonin toimintaan tulevina vuosikymmeninä?

Vuoden 1973 öljykriisi eli ensimmäinen öljykriisi oli *jom kippur* -sodan vuoksi vuonna 1973 syttynyt maailmanlaajuinen öljykriisi. Raakaöljyn kokonaistuotanto laski samalla kuin hinnat nousivat. Öljykriisi hidasti talouskasvua, kiihdytti inflaatiota ja laukaisi taloustaantumaa. Tekstiiliteollisuuden kriisi Länsi-Euroopassa syveni vuosituhatlupien loppua kohti. Finlaysonilla saneerattiin, työpaikat vähenivät ja tuotantoa järjesteltiin uudelleen. Muutokset olivat jatkuvia, ja Finlayson kävi läpi lukuisia omistus- ja tuotantojärjestelyjä. Finlaysonin tuotanto Tammerkoskella loppui vuonna 1996. Finlaysonin tuotannon loppuminen Tampereella symboloi vanhan tehdaskaupungin katoamista. Langat ja kankaat pystyttiin valmistamaan muualla edullisemmin.

11) Löydätkö viimeisestä huoneesta yhden Finlaysonin tunnetuimman lisenssituotteen?

Muumi-tuotteet ovat Finlaysonin tunnetuimpia lisenssituotteita. Tove Jansson aloitti yhteistyön Finlaysonin kanssa jo 1950-luvulla.

12) Mitä Finlaysonin alueella tänä päivänä on?

Finlaysonin historiallisella tehdasalueella on nykyään noin 100 erilaista yritystä ja melkein sama määrä työntekijöitä kuin tehtaalla huippuvuosina (n. 3000). Alueella palvelevat esimerkiksi elokuvateatteri Plevna, useita museoita, ravintoloita, lääkärikeskus sekä kauppoja.